



SAMVERKAN FÖR
VANDRINGSLEDER
GRUPP NORR

NATIONELLT RAMVERK FÖR
**VANDRINGS
LEDER**

Guide för vandringsledsansvariga

Jämtlands län, Norrbottens län, Västerbottens län, och Västernorrlands län

Version: 26 aug 2026



Guiden är framtagen i samverkan mellan de regionala samordnarna för vandringsleder i Jämtlands län, Norrbottens län, Västerbottens län och Västernorrlands län. Syftet med guiden är att huvudinnehållet i Nationellt ramverk för vandringsleder lättare ska kunna praktiseras i våra län.

Innehållsförteckning

FÖRORD	2
INLEDNING	3
NATIONELLT RAMVERK FÖR VANDRINGSLEDER	3
Organisering	4
Fysisk led	7
Upplevelse	8
Service	9
Kommunikation	10
NATIONELL OCH REGIONAL SAMVERKAN	12
Gemensam vision, mål och långsiktiga effekter	12
Nationell samverkansmodell	13
Regional och lokal samverkan	14

Förord

Sedan 2022 har Naturvårdsverket samordnat och delfinansierat en uppbyggnad av regional organisering och samordning av vandringsleder i Sverige där staten inte är huvudman. Idag finns 21 regionala samordnare av vandringsleder, som alla har olika förhållanden och förutsättningar.

De regionala samordnarna samverkar nationellt och träffas årligen på det nationella vandringsledsforumet samt i olika arbetsgrupper. Detta ska skapa bättre förutsättningar för lokala ledaktörer att hålla en hög kvalitet på vandringslederna. Sedan 2025 har vi i de fyra norra länen samverkat och utbytt erfarenheter och kunskaper med varandra. Vi har en del gemensamma utmaningar och förhållanden, men vi skiljer oss också lite mellan varandra.

För att hjälpa ledaktörerna i Jämtlands län, Norrbottens län, Västerbottens län och Västernorrlands län att praktisera Nationellt ramverk så har vi tillsammans tagit fram den här guiden. Inom våra fyra län, som utgör drygt 50% av Sveriges yta, så har vi både statliga fjälleder och vandringsleder på privat mark som i många fall går ihop inom samma områden.

Vandringen i våra län är den enskilt största reseanledningen inom besöksnäringen och en mycket viktig aktivitet för attraktiva boendemiljöer och folkhälsan, vilket också ställer höga krav på kvaliteten på vandringslederna.

26 augusti 2026

Regionala samordnare för vandringsleder inom ”grupp Norr”.

Andreas Edholm
Jämtland Härjedalen Turism

Victoria Bystedt
Länsstyrelsen Norrbotten

Mikael Pettersson
Länsstyrelsen Västerbotten

Niklas Selin
Region Västernorrland

Inledning

Nationellt ramverk för vandringsleder är ett nationellt system av kvalitetskriterier och verktyg. Det är öppet och tillgängligt som stöd och hjälp för alla som arbetar med utveckling och förvaltning av vandringsleder. Ramverkets rekommendationer ska över tid bidra till höjd kvalitet och gemensam standard på svenska vandringsleder utifrån regionala och lokala förutsättningar.

Förutsättningarna för att arbeta med utveckling och kvalitetssäkring av vandringsleder skiljer sig mycket mellan olika kommuner och olika regioner. Ekonomi, geografi och demografi innebär utmaningar som på många håll i norra Sverige lett till att arbete med utveckling av vandringsleder inte har prioriterats. Det är förhållandevis få aktörer i norra Sverige som arbetar med ledutveckling med stöd av Nationellt ramverk för vandringsleder.

För att Ramverket ska bli lättare att praktisera av ledaktörer i Jämtlands län, Norrbottens län, Västerbottens län och Västernorrlands län (i detta dokument benämnt ”norra Sverige”), så har det viktigaste i Ramverket sammanfattats i den här guiden. Varje kriteriområde i Ramverket har kompletterats med regionala förhållanden, förutsättningar och kommentarer som är relevanta för norra Sverige, men som kanske inte är gemensamt för *alla* regioner i landet (grön bakgrund).

Målet med den här guiden är att du som är ansvarig för en vandringsled lättare ska kunna höja kvaliteten på leden utifrån de riktlinjer som finns i Ramverket. Alla våra leder är viktiga för både bofasta och besökare, folkhälsa, naturvård, platsattraktion samt lokal, regional och nationell utveckling.

I den här guiden ligger fokus på *vandringsleder där staten inte är huvudman*. Innehållet kan dock appliceras på alla typer av leder. I norra Sverige ser vi det som särskilt viktigt att knyta ihop leder där staten inte är huvudman med statliga leder, ofta fjälleder, eftersom alla dessa leder utgör viktiga delar i en större helhet.

Nationellt ramverk för vandringsleder

Nationellt ramverk för vandringsleder är ett nationellt system av kvalitetskriterier och verktyg som är öppet och tillgängligt som stöd och hjälp för alla som arbetar med utveckling och förvaltning av vandringsleder. Ramverkets rekommendationer ska bidra till höjd kvalitet och gemensam standard på svenska vandringsleder över tid.

Ramverket består av kvalitetskriterier och en tillhörande verktygslåda. Kriterierna beskriver vad som är viktigt för att åstadkomma en utveckling mot en hållbar, kvalitetssäkrad och attraktiv vandringsled. De ska läsas som en rekommendation som kan stödja och inspirera ett långsiktigt förbättringsarbete.

Ramverkets fem kriterieområden:



Organisering



Service



Fysisk led



Kommunikation



Upplevelse

Implementering av kriterierna sker i takt med resurser och ambitionsnivån för vandringsleden.

Förklaring om färgerna på rutorna:

- Gul bakgrund: faktatext.
- Grön bakgrund: Regionala förhållanden, förutsättningar och kommentarer.
- Blå bakgrund: Mallar och vägledningar.

Nationellt ramverk för vandringsleder ger dig:

- En **verktygslåda** med vägledningar, mallar, manualer och stöddokument för hur du kan ta dig an allt från skyltning och service till långsiktig förvaltning av lederna.
- Vägledning och checklistor för **kvalitetssäkring** av vandringsleder baserat på ledens syfte och målgrupp.

I den här guiden ger vi en grundläggande introduktion till tillämpningen av Nationellt ramverk med enkla vägledningar och förslag på användbara mallar som kan tillämpas i arbete med utveckling och kvalitetssäkring av vandringsleder i norra Sverige. Om du vill fördjupa dig eller få fler inspirerande exempel rekommenderar vi att du tar del av Ramverket i sin helhet.

För att ta del av Ramverket i sin helhet så behöver du höra av dig till Naturvårdsverkets kundtjänst på kundtjanst@naturvardsverket för att få ett inlogg. Läs mer på www.ramverkvandring.se



Organisering

Att ha en tydlig ambition för leden och att ansvarsområden och roller är tydliga är grundläggande för att skapa en långsiktigt hållbar led. I Ramverket finns riktlinjer för organisering, kvalitetsstandard, skötselplan, uppföljning med mera.

Roller och ansvarsfördelning

Olika aktörer kan ha olika roller i arbetet med utvecklingen av vandringsleder. Det är viktigt att identifiera vem som ansvarar för vad. I Nationellt ramverk finns följande fyra roller definierade för en vandringsled; ledsamordnare, ledansvarig, ledförvaltare och ledpartners. I praktiken använder vi begreppen ledansvarig och ledsamordnare i norra Sverige. För att uppfylla Ramverkets kvalitetskriterier så krävs att organiseringen kring vandringsleden är tydlig.

Viktiga styrdokument

Den som är ansvarig för leden ska ha avtal med markägare samt genomföra kvalitetssäkring utifrån Ramverkets kvalitetskriterier som beskriver leden och tydliggör målgrupper, syfte och ambition med leden. En underhålls- och skötselplan behöver även finnas inom den organisation som har huvudansvaret för leden.

I Ramverket finns också tips och råd om ansvarsförsäkring och skogsbrandsförsäkring som i sin tur bygger på nyttjanderättsavtal med markägaren.

Hållbar dialog med rennäringen och andra näringar

Renbetesmarker är en del i det aktivt brukade kulturlandskapet i norra Sverige. Om leden går genom ett område där det förekommer rennäring så behöver du som ledansvarig ha dialog med samebyn för att bättre kunna tillhandahålla aktuell information om hänsyn till renen och rennäringen för att undvika störningar. En speciellt känslig tid är under våren i april-maj då kalvarna föds.

Allemansrätten ger övergripande information och råd om hur vi ska ta hänsyn till såväl verksamheter som människor och djur i naturen. [Information från Naturvårdsverket om Allemansrätten i fjällen med hänsyn till rennäringen](#). På sametingets hemsida finns mer information om rennäringen i Sverige samt kontaktuppgifter till samebyarna.

Detta bör du tänka på som ledansvarig:

- Identifiera roller och tydliggör ansvarsområden.
- Skriftliga avtal med markägare.
- Kvalitetsstandard som tydliggör ledens målgrupper, syfte och ambition.
- Underhålls- och skötselplan för leden.

Användbara mallar och vägledningar:

- [Mall för nyttjanderättsavtal](#) (Ramverket)
- [Checklista för kvalitetssäkring i Jämtland Härjedalen](#).
- [Mall för underhålls- och skötselplan i Jämtland Härjedalen](#).

Du kan läsa mer om [Kvalitetskriterier för organisering](#) på Ramverkets hemsida.



Fysisk led

Markarbete och materialval

Markarbetet är viktigt för att leden ska bli så underhållsfri som möjligt. När man använder trä vid t.ex. spångning på blöta ställen så måste man också vara medveten om att de behöver repareras och bytas ut efter en viss tid.

Skyltning och ledmarkeringar

I Ramverkets verktygslåda finns många exempel på ledmarkeringar.

För skyltning och ledmarkeringar rekommenderar vi att man utgår från den [vedertagna standarden](#) som finns för de statliga fjällederna eftersom det också handlar om en säkerhetsfråga på vandringslederna då våra leder också finns i fjällmiljö.

Detta bör du tänka på som ledansvarig:

- Tydlig märkning och skyltning bidrar till att vandrare tryggt kan färdas på leden samt ökar ledens attraktivitet.
- Anordningar som till exempel spänger, broar, räcken och rastplatser bör vara i ett gott skick och får inte utgöra en säkerhetsrisk för besökarna.
- Använd naturens material i första hand och välj material som håller över lång tid.
- Tänk alltid på hur du kan göra leden tillgänglig för så många som möjligt. Ofta kan du med enkla medel överbrygga enkelt avhjälpna hinder.

Användbara mallar och vägledningar:

- JHTs samlingssida för [Underhåll och skötsel av sommarled](#).
- [Mall för underhålls- och skötselplan i Jämtland Härjedalen](#).
- [Att skylta i skyddad natur](#)
- [Förvaltning av det statliga ledsystemet i fjällen](#)
- [Ledmanual för Västerbottens län](#)
- [Stödmaterial och verktyg för Västerbottens län](#)

Du kan läsa mer om [Kvalitetskriterier för fysisk led](#) på Ramverkets hemsida.



Upplevelse

Ramverket lyfter fram olika delar som kan höja upplevelsen för vandraren. Leden bör lotsa besökaren genom ett varierande *landskap* med naturtyper typiska för det aktuella området och till platser med höga *besöksvärden*.

Leden bör passera områden med höga *naturvärden* samt naturformationer och platser i terrängen som är utmärkande och sevärda, till exempel nationalparker, utsiktsplatser och vattenfall. Slitage- eller störningskänsliga ytor ska undvikas.

Leden bör passera *kulturmiljöer* och platser i landskapet som är värdefulla och sevärda, till exempel fornlämningar, byggnader med särskild karaktär och äldre ortsmiljöer.

Med hjälp av naturvägledning på stigar och leder kan besöks- och upplevelsevärden lyftas. Det finns många olika former av naturvägledning som fungerar på en stig eller led. Vanligast är skyltar som kan underlätta för besökaren att få meningsfulla upplevelser och etablera en relation till platserna man passerar. Andra exempel är QR-koder med teman anpassade för olika målgrupper. Ibland används speglar, kikare eller rör för att få besökaren att uppmärksamma något eller byta perspektiv. Även konst i olika former kan användas. Val av metod beror vad som fungerar bäst för att lyfta fram just den platsens berättelse och för vem man ska göra det.

En led får gärna ha ett utvecklat *tema* som lyfter områdets historia, aktiverar besökarna eller erbjuder besökarna andra värden. I dessa fall kan det finnas ytterligare tematiska krav och rekommendationer att förhålla sig till, vilket är fallet för exempelvis Pilgrimslederna.

Pilgrimslederna i norra Sverige

Pilgrimslederna räknas som tematiska leder inom den nationella samverkansmodellen. [Pilgrim i Sverige \(PIS\)](#) är den nationella samordnaren och det finns en särskild skyltstandard för pilgrimslederna i Sverige. I Sverige finns över 50 pilgrimsleder som blir allt populärare. Pilgrimsvandringar är en del av vår historia. Vi kan fortfarande vandra på samma vägar som människor gjorde på medeltiden.

[Länk till pilgrimslederna i Jämtland Härjedalen.](#)

Detta bör du tänka på som ledansvarig:

- Genom att lyfta fram upplevelsevärden ökar du ledens attraktivitet och kan bidra till ökad kunskap om och intresse för natur och kultur.
- Vidta åtgärder för att undvika slitage och störningar i känsliga områden där besöksstrycket kan bli högt.

Användbara mallar och vägledning:

Du kan läsa mer om [Kvalitetskriterier för upplevelse](#) på Ramverkets hemsida.



Service

Ramverket lyfter fram olika typer av önskvärd service som bör finnas i anslutning till leden. Några exempel är:

- Längre vandringsleder bör erbjuda *övernattningsmöjligheter* för varje dagsetapp i form av lägerplatser eller kommersiellt boende.
- *Toaletter* vid ledentréer och lägerplatser. Rutiner för tillsyn av toaletter bör vara reglerat i skötselplanen.
- Möjlighet att fylla på *dricksvatten* bör (om möjligt) finnas minst en gång per dag utmed längre vandringsleder, gärna i anslutning till eventuella lägerplatser.
- Tydliga instruktioner för hur besökaren ska hantera sina *sopor* (besökaren ansvarar alltid för sina egna sopor).
- För längre vandringsleder bör ledens start- och slutpunkter vara tillgängliga med *kollektivtrafik*.

I norra Sverige saknas ofta förutsättningarna för att erbjuda service på den nivå som lyfts fram i Ramverket. Det är därför extra viktigt att du identifierar målgrupp och funderar på vilken service de efterfrågar samt hur du kan tillgodose deras behov och önskemål. Kanske kan du hitta nya lösningar genom samarbete med andra aktörer?

Information och kommunikation är också extra viktigt så att besökarna vet vilken service som finns, att de har rätt förväntningar när de besöker leden och kan förbereda sig på rätt sätt. Det här är beroende på typ av led, ambitionsnivå och målgrupp vilket kan medföra att service längs leden kan vara olika. Ta fram en uttalad vision/uttalade mål för just er led hur ni vill att service ska se ut.

Detta bör du tänka på som ledansvarig:

- Informera om vad din led kan erbjuda vad gäller t.ex. kollektivtrafik, toaletter, rast- och lägerplatser, tillgång till vatten, tillgång till ved, sophantering, möjlighet att äta eller proviantera etc.
- Rutiner för tillsyn av toaletter, eventuell sophantering, tillhandahållande av ved etc. ska regleras i skötselplanen.

Användbara mallar och vägledningar:

Du kan läsa mer om [Kvalitetskriterier för service](#) på Ramverkets hemsida.



Kommunikation

Webbinformation

Ramverket rekommenderar att information om leden ska finnas samlad och tillgänglig på webben och bör innehålla; beskrivning av leden, öppettider (vilken tid på året leden sköts och är garanterat vandringsbar), säkerhet, besökaransvar, service och upplevelse samt en svårighetsgradering utifrån den nationella graderingen. Informationen bör finnas på minst svenska och engelska.

Karta

Ledens sträckning med tillhörande anordningar bör vara inlagd i kommunens GIS-system och därifrån rapporteras vidare till Lantmäteriet. Det bör även finnas en papperskarta på en detaljnivå på minst 1:50 000 och det bör även framgå vilken tid på året som leden sköts och är vandringsbar.

Förutom kommunikation på egen webb/app så finns det andra karttjänster som kan användas, men vi bör alltid säkerställa att grundläggande kvalitetskriterier utifrån Ramverket är uppfyllda i de kanaler där vi kommunicerar leden.

Fjällsäkerhet

I norra Sverige går ett flertal vandringsleder på fjället och då behöver vandraren ha mer erfarenhet och kunskap om fjällmiljö samt rätt klädsel och utrustning. På fjället ställs också högre krav på leden, t.ex. tydliga ledmarkeringar och information.

Med anledning av att vädret kan växla ganska kraftigt även på sommaren så bör man ha koll på väderprognosen, kunna orientera sig och ha en backup-plan. Information från lokalbefolkning och stugvärdar om lokala förhållanden som vattenflöden m.m. är alltid värdefullt.

[På Fjällsäkerhetsrådet](#) finns mer tips och råd som ledförvaltaren kan hänvisa till i sin kommunikation kring fjällsäkerhet.

112-appen bör vara installerad på mobilen. När man larmar från 112-appen så kan man dessutom skicka rätt koordinater till larmcentralen.

Detta bör du tänka på som ledansvarig:

- Information om ledsträckning, broar, vindskydd, rastplatser, toaletter, vattenkällor och parkeringsplatser måste vara uppdaterade och kvalitetssäkrade. Felaktig information kan innebära säkerhetsrisker för besökare.
- Informera om sådant som hjälper besökare att fatta kloka och säkra beslut om t.ex. allemansrätt, områden som kräver särskild naturhänsyn, mobiltäckning, farliga passager, eldnings- och vattenläge och kontaktuppgifter vid fel eller nödläge.
- Informera om årstidsvariationer t.ex. om leden är tillgänglig och underhålls vintertid.
- Information om tillgängliga toaletter, branta partier, spänger, rastplatser och hinder för rullstol eller barnvagn kan vara avgörande för många användare.
- Digitala kartor och tillhörande information bör göras så tillgängliga som möjligt t.ex. genom att komplettera kartor med textinformation, kompletterande beskrivning av tillgänglighet i terrängen, tydliga kontraster och symboler och genom att anpassa tillgänglighetsanpassa informationen så att den kan läsas upp av talsyntesprogram.

Användbara mallar och vägledningar:

- Vägledning och mall för svårighetsgradering finns i Ramverket och rådgivning via den regionala samordnaren.

Du kan läsa mer om [Kvalitetskriterier för kommunikation](#) på Ramverkets hemsida.

Nationell och regional samverkan

Gemensam vision, mål och långsiktiga effekter

Den gemensamma målbilden för Nationellt ramverk för vandringsleder består av önskade effekter på både kortare och längre sikt. Den långsiktiga gemensamma målbilden för Nationellt ramverk för vandringsleder är:

- En väl utvecklad nationell infrastruktur för vandringsleder.
- Vandringsleder är en viktig del av attraktiva platser och förutsättningar för att leva, verka, bo och besöka.
- Goda förutsättningar för ett hållbart friluftsliv nu och i framtiden.
- Sverige är en av Europas mest ledande och hållbara vandringsdestinationer, med en ökad andel internationella gästnätter i Sverige.

På kort sikt handlar den gemensamma målbilden om att utveckla och etablera samverkan mellan olika aktörer på både nationell, regional och lokal nivå. Hur detta ska gå till finns beskrivet i en samverkansmodell (se avsnittet om Nationell och regional samverkan). Vi ingår således i en större helhet. Arbetet med den regionala samordningen av vandringsleder och samverkan nationellt, regionalt och lokalt ska bidra till att vårt ledssystem består av kvalitetssäkrade leder som är en viktig förutsättning för folkhälsa, naturvård, platsattraktion, regional utveckling och turism.

VISION, MÅL OCH LÅNGSIKTIGA EFFEKTER:

Vår vision:

Hållbara vandringsleder driver samhällsutveckling genom ökat friluftsliv, bättre folkhälsa, starkt besöksnäring och attraktiva platser.

Våra gemensamma resultatmål:

Nationellt ramverk för vandringsleder:

- Ramverket är förankrat och används.
- God kunskap om intresse för och användning av vandringsleder.
- Vandringsleder som är kvalitetsutvecklade och möjlighet att kvalitetssäkra vandringsleder.

Nationell samverkansmodell för vandringsutveckling:

- Starkt engagemang och högt deltagande i det gemensamma arbetet.
- Ramverk och samverkansmodell har genomslag i nationella, regionala och tematiska styrdokument.

Våra övergripande mål:

Nationellt ramverk för vandringsleder skapar förutsättningar för en väl utvecklad nationell infrastruktur för vandringsleder.

Nationell samverkansmodell för vandringsutveckling skapar förutsättningar för långsiktig förvaltning och utveckling av vandringsleder regionalt, tematiskt och nationellt.

Utfall samordningsgrupp 7/5.

Långsiktiga effekter:

Arbetet bidrar till långsiktiga effekter i linje med **nationella** och **internationella mål**, såsom Agenda 2030, miljökvalitetsmålen, nationella mål inom besöksnäring, friluftsliv, politiska mål samt folkhälsopolitikens målområden.

Sverige är en av Europas ledande och mest hållbara vandringsdestinationer

Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling

Friluftsliv för god folkhälsa

Starkt engagemang för friluftslivet

Tillgänglig natur för alla

Nationell samverkansmodell

Nationell samverkansmodell för vandringsutveckling redogör för omhändertagandet av Nationellt ramverk för vandringsleder och beskriver rollfördelning, deltagande parter förhållande till varandra, organisation, arbetssätt och årsprocess.

Syftet med den Nationella samverkansmodellen för vandringsutveckling är att skapa förutsättningar för tillämpning, förvaltning och utveckling av Nationellt ramverk för vandringsleder på såväl lokal som regional och nationell nivå, genom representantskap i alla led.

[Nationell samverkansmodell för vandringsutveckling \(pdf\)](#)

[Presentation: Nationell samverkansmodell för vandringsutveckling \(pdf\)](#)

Nationell samverkan drivs framåt genom årliga handlingsplaner, där det finns beslutade aktiviteter, arbetsgrupper med arbetsgruppsledare och en plan för genomförande.



Regional och lokal samverkan

I det gemensamma strategiska arbetet med att utveckla organisationer runt vandringsleder finns en målsättning att arbeta på tre nivåer, nationell, regional och lokal. Nationellt samordnas arbetet av Naturvårdsverket medan det regionala arbetet som pågår i de projekt som finns i alla län i landet har olika huvudmän, region (Västernorrland), besöksnärlingsorganisation (Jämtland-Härjedalen) eller länsstyrelse (Västerbotten och Norrbotten). Det som skiljer är vilken organisation som är projektägare, i alla de fyra norra länen är såväl region, besöksnärlingsorganisationer som länsstyrelser delaktiga.



Principskiss nationell, regional och lokal samordning av arbete med vandringsleder.



Regional organisationskiss i Jämtland Härjedalen.